วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ 40 ฉบับที่ 2 พ.ศ.2564 (116-129)

การจัดการเรียนการสอนจากประสบการณ์ตามสภาพจริง ตามรูปแบบกิจกรรมประสบการณ์

ทรัพสิริ เสนีวงศ์ ณ อยุธยา, สรัฐ ฤทธิ์รณศักดิ์, ณิศรา ระวียัน และ วาสนา จักร์แก้ว*

ศูนย์นอกที่ตั้ง ลำปาง, มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

วันที่รับบทความ 29 กรกฎาคม พ.ศ.2563
วันที่แก้ไขบทความ 2 ธันวาคม พ.ศ.2563
วันที่ตอบรับบทความ 3 มกราคม พ.ศ.2564

บทคัดย่อ

การเรียนการสอนจากประสบการณ์ตามสภาพจริงเป็นวิธีการเรียนสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแบบหนึ่ง ที่ผู้สอนมีความเชื่อมั่นว่าผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเอง โดยผู้สอนเป็นเพียงผู้เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเข้าใจตนเอง ซึ่งมีการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นประสบการณ์ ขั้นนำเสนอและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ขั้นอภิปรายผล ขั้นสรุปพาดพิง และขั้นประยุกต์ใช้ เพื่อให้นักศึกษาเข้าใจเนื้อหา ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งกับตนเอง ครอบครัว และผู้อื่น

คำสำคัญ : การจัดการเรียนการสอน, การสอนจากประสบการณ์ตามสภาพจริง

***ผู้รับผิดชอบบทความ: djwasna@hotamail.com** **DOI: 10.14456/tujournal.2021.15**

Thammasat Journal, Volume 40. No 2, 2021 (116-129)

Authentic Experiential Learning

Subsiri Seneewong Na Ayuttaya, Sarat Ritronsak, Nichara Raweeyan

and Wassana Chakkaew*

Suan Dusit University Lampang Center

Received 29 July 2020

Received in revised 2 December 2020

Accepted 3 January 2021

Abstract

Experienced-based teaching is a student-centered teaching method which the teacher believes that the students can learn from their own experiences in which the teacher is the only person who facilitates the learners' learning and self-understanding process. There are 5 stages of the method: presentation and exchange of experiences, discussion stage, summary of allusion, and application stage. This process will empower students to understand the content and can be applied to both oneself, family, and others.

Keywords: Teaching Management, Authentic Experiential Learning

***Corresponding author: djwasna@hotamail.com** **DOI: 10.14456/tujournal.2021.15**

บทนำ

การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดต่อความสำเร็จของประเทศ ชาติใดที่พลเมืองของประเทศมีการศึกษาสูงก็สามารถใช้สติปัญญาความคิดสร้างสรรค์จากประชาชนในการพัฒนาประเทศได้มาก มีความยั่งยืนในการพัฒนา (ดิเรก วรรณเศียร, 2558) การศึกษาของประเทศไทย พบว่าการเรียนการสอนในอดีตส่วนใหญ่พบว่ามีวิธีการเรียนการสอนแบบบรรยาย ศูนย์กลางอยู่ที่ผู้สอนเป็นผู้ค้นคว้าและนำมาถ่ายทอดแก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนขาดความเข้าใจอย่างแท้จริง การจัดการเรียนการสอนจากประสบการณ์ของสาขาวิชาธุรกิจการบิน ของมหาวิทยาลัยสวนดุสิต ศูนย์การศึกษานอกที่ตั้ง ลำปาง ได้มีการจัดการเรียนการสอนโดยมีอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญและประสบการณ์ตรงที่ผ่านการปฏิบัติงานกับบริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน) ที่มีประสบการณ์ 28 – 30 ปี ซึ่งการจัดการเรียนการสอนมีการสอนทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติจริง นอกจากนี้ยังมีข้อตกลงร่วมกันกับบริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน) โดยการเข้าไปศึกษาดูงานและอบรมเชิงปฏิบัติการในแต่ละภาคเรียน รวมถึงการเข้ารับฝึกประสบการณ์วิชาชีพในภาคเรียนสุดท้ายของปีการศึกษาที่บริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน) โดยผู้สอนมีบทบาทในการส่งเสริมการทำงานของ ซึ่งจากการสอนในสาขาวิชาพบว่าข้อจำกัดในการจัดการศึกษาของสาขาวิชาธุรกิจการบินคือ การนำหลักสูตรไปใช้ยังไม่สามารถสร้างพื้นฐานในการคิด สร้างความตระหนักถึงความสำคัญที่ผู้สอนได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ผู้สอนได้ฝึกฝนและมีความชำนาญมาไม่ต่ำกว่า 25 ปี ได้พยายามส่งเสริมและจัดการการเรียนรู้โดยสร้างวิธีการเรียนรู้ให้นักศึกษาไทยมีทักษะในการจัดการและทักษะในการดำเนินชีวิตที่ไม่สามารถเผชิญปัญหาสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการจัดการเรียนรู้การจัดการเรียนการสอนจากประสบการณ์ในสาขาวิชาธุรกิจการบิน จึงมีการใช้รูปแบบหรือวิธีการที่หลากหลายเน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง ผู้สอนในฐานะที่เคยมีประสบการณ์ทางด้านการให้บริการแก่ผู้โดยสารบนเครื่องบิน ขอหยิบยกตัวอย่างจากเหตุการณ์ที่ได้เกิดขึ้นจริง ยกตัวอย่างเช่น ในเที่ยวบินเส้นทางบิน กรุงเทพฯ – กัตมัณฑุ / กัตมัณฑุ - กรุงเทพฯ ซึ่งเป็นเที่ยวบินที่ทำการบินไป-กลับ โดยไม่มีการพักค้างแรม การเดินทางออกจากสถานีต้นทาง (Home base) ไปยังสถานีปลายทาง (Destination) ถือเป็นภารกิจที่ปกติ ไม่มีเหตุการณ์ใดเป็นที่น่าวิตกกังวล ผู้สอน (ในฐานะเป็นผู้ประเมินผลงานการปฏิบัติงานของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินในเที่ยวบินนี้ ทุกระดับ) จึงประเมินผลงานการบริการในภาพรวมของ เที่ยวบินขาออกนอกประเทศอยู่ในระดับดี พนักงานต้อนรับยังมีความกระตือรือร้นในการให้บริการ (หรืออาจจะยังเป็นในช่วงเช้าของการเริ่มปฏิบัติงาน) ก็ต้องนำมาเป็นเครื่องวินิจฉัยอีกครั้ง หลังจากที่ได้นำผู้โดยสารส่งถึงท่าอากาศยานที่ เมืองกัตมัณฑุ ประเทศบังคลาเทศ เรียบร้อยแล้ว เป็นช่วงเวลาที่เครื่องบินจอดพัก เพื่อการตรวจเช็คทางด้านเทคนิค การเติมน้ำมัน รวมถึงการทำความสะอาดของ

เจ้าหน้าที่ในห้องผู้โดยสาร พนักงานต้อนรับจะใช้เวลาในช่วงนี้พักผ่อนอิริยาบถ และเตรียมความพร้อมในการที่จะต้อนรับผู้โดยสารใหม่ เพื่อการเดินทางกลับ ในเที่ยวบินกัตมัณฑุ - กรุงเทพฯ เมื่อถึงเวลาที่ผู้โดยสารเริ่มทยอยขึ้นเครื่อง (Boarding) พนักงานยืนพร้อมในตำแหน่งของการต้อนรับ และปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับการฝึกมา ในเที่ยวบินนี้มีการจัดที่นั่ง ของชั้นธุรกิจ และชั้นประหยัด ผู้โดยสารในชั้นธุรกิจจะได้สิทธิในการขึ้นเครื่องก่อน ชั้นประหยัด ซึ่งเคยมีเหตุการณ์ที่ผู้โดยสารชายท่านหนึ่งในชั้นธุรกิจ มีอาการเริ่มอึดอัด ไม่สบายตัว และเริ่มมีเหงื่อออกที่ใบหน้าอย่างเห็นได้ชัด แต่ไม่มีพนักงานต้อนรับสังเกตเห็นความไม่ปกติของผู้โดยสารท่านนี้ จนกระทั่งผู้สอนเดินผ่านบริเวณที่ผู้โดยสารชายท่านนี้นั่งอยู่ จึงได้ถามถึงอาการที่เป็น แต่ไม่สามารถตอบ และส่ายศีรษะไปมาเหมือนกับอาการที่หายใจไม่สะดวก ผู้สอนเรียกพนักงานที่รับผิดชอบมาช่วยพยุงตัวและแยกมานั่งที่ที่นั่งของลูกเรือ สังเกตุเห็นได้ชัดว่าการเต้นและบีบตัวของหัวใจแรงมาก ทราบว่าผู้โดยสารไม่ได้นำยาโรคหัวใจติดตัวมาด้วย ผู้สอนรีบสั่งให้ประกาศหาแพทย์ในเที่ยวบินทันที และนำแท้งออคซิเจน (Portable Oxygen tank) มาช่วยในการหายใจทันที ได้การตอบรับจากผู้โดยสารที่แสดงตัวเป็นหมอ มาตรวจดูอาการตามขั้นตอนและได้นำเอาผู้ป่วยเข้ามาใน (Galley) ห้องครัวบนเครื่องบิน ทำการปฐมพยาบาลและในขณะเดียวกันก็แจ้งทางฝ่ายภาคพื้นดิน ให้แจ้งแพทย์ทางภาคพื้นดิน และแจ้งให้นักบินรับทราบ การดำเนินงานเป็นไปอย่างเชื่องช้าของทางภาคพื้นดิน ไม่ทันต่อสภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น อีกทั้งหมอที่แสดงตนก็ไม่สามารถช่วยอะไรได้มาก แต่สิ่งสำคัญที่อยากให้เป็นการเรียนรู้ตามสภาพจริงคือ ในฐานะลูกเรือต้องทำหน้าที่ให้ดีที่สุดในการเก็บข้อมูลของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามลำดับ: 1) โน้ตเวลาที่ผู้ป่วยมีอาการ 2) เวลาที่ประกาศเรียกหาแพทย์บนเครื่อง 3) เวลาของการปฐมพยาบาล 4) หน่วยแพทย์ทางภาคพื้นดินมาถึงเวลาอะไร 5) ผู้โดยสารหมดสติในช่วงไหน 6) ได้แจ้งให้ทางกัปตันเครื่องบินทราบหรือไม่ 7) มีการนำออคซิเจนมาช่วยในการปฐมพยาบาลในเบื้องต้นหรือไม่ 8) เช็คชื่อผู้โดยสารและจุดหมายปลายทาง 9) โน้ตการวินิจฉัยของแพทย์ที่แสดงตน 10) เวลาที่แพทย์ทางภาคพื้นดินนำผู้โดยสารลงจากเครื่อง จะเห็นได้ว่าทุกขั้นตอนมีความสำคัญกับชีวิตของผู้โดยสาร ถึงแม้ลูกเรือจะผ่านการอบรมในเรื่องของการปฐมพยาบาลมาแล้วก็ตาม แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์จริง เรามีสติที่จะคิดไตร่ตรองได้ขนาดไหน เพราะทุกอย่างจะต้องลงบันทึกเป็นลายลักษ์อักษร การสั่งงานผู้ใต้บังคับบัญชาถือเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่หัวหน้าต้องรู้และเข้าใจ ไม่ตื่นตระหนกกับเหตุการณ์ สิ่งที่ได้เล่ามานี้ ผู้สอนเป็นผู้ที่รับผิดชอบการปฏิบัติงานด้วยตนเอง และคอยชี้แนะหัวหน้าลูกเรือ ซึ่งบางครั้งมีอาการตระหนกตกใจกับสิ่งที่เกิดขึ้น ทำอะไรไม่ถูก จึงอยากที่จะถ่ายทอดการเรียนรู้ปฏิบัติงานกับสิ่งที่เกิดขึ้นตามสภาพจริงให้ได้รับทราบ เป็นกรณีศึกษาตัวอย่าง และอาจนำไปใช้เป็นประโยชน์กับสภาพการใช้ชีวิตในปัจจุบันได้

การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกันการเรียนรู้จากธรรมชาติ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และการเรียนรู้แบบบูรณาการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544) จากสภาพปัญหาเรื่องผู้เรียนขาดทักษะกระบวนการทำงานร่วมกับผู้อื่นและการทำงานที่ดี ซึ่งปัญหาดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญในการใช้ชีวิตในอนาคตของผู้เรียน ทำให้ผู้สอนมุ่งหวังให้การจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีประโยชน์ต่อผู้ที่จะนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์แบบบูรณาการในรายวิชาต่างๆ ต่อไป ซึ่งจัดการเรียนการสอนสาขาธุรกิจการบินซึ่งเป็นสาขาวิชาที่ผู้เรียนจำเป็นต้องถึงพร้อมด้วยองค์ความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ดีตามมาตรฐานวิชาชีพในการปฏิบัติงานกับกลุ่มเป้าหมายที่มีความเปราะบางให้บรรลุเป้าหมาย ดังนั้นการเรียนการสอนแบบบรรยายเพียงประการเดียวเช่นในอดีต จึงมิอาจตอบโจทย์การเรียนรู้ในวิชาชีพได้ จำเป็นต้องอาศัยวิธีการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งมหาวิทยาลัยสวนดุสิต ศูนย์การศึกษานอกที่ตั้ง ลำปาง มีนโยบายอย่างชัดเจนที่จะส่งเสริมให้คณาจารย์มีวิธีการเรียนการสอนที่หลากหลาย เพื่อบรรลุเป้าหมายที่ต้องการผลิตบัณฑิตให้เป็นคนดีและคนเก่ง สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นให้นักศึกษามีทักษะ ความรู้ และมีความเชี่ยวชาญ ด้วยการใช้หลักการมีส่วนร่วมของผู้เรียนการลงมือปฏิบัติจริงในหลากหลายรูปแบบเพื่อให้นักศึกษามีความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง สามารถนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้สำหรับการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติงานในอนาคตอย่างเกิดประโยชน์สูงสุด ในขณะที่การศึกษาไทยยุคไทยแลนด์ 4.0 มีทิศทางให้เยาวชนมีความรู้ ความสามารถและมีทักษะในการประยุกต์ให้เข้าถึงเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ สร้างความคิดไปสู่สิ่งที่ยากขึ้น ซึ่งถือเป็นความสำเร็จของการยกระดับคุณภาพการศึกษาของชาติ การพัฒนาเด็กและเยาวชนต้องพัฒนาทั้งด้านความรู้ และทักษะการเรียนรู้ที่ดีที่สุด คือการเรียนรู้จากปัญหาจริงที่เกิดขึ้น (Problem Based Learning) (ชวลิต โพธิ์นคร, 2560) สำหรับกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 เรื่อง กำหนดกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 (TQF) เพื่อกำหนดมาตรฐานการอุดมศึกษาในด้านมาตรฐานด้านคุณภาพบัณฑิต ให้บัณฑิตมีความรู้ ความเชี่ยวชาญในศาสตร์ของตน สามารถเรียนรู้ สร้างและประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง สามารถปฏิบัติงานและสร้างงานเพื่อพัฒนาสังคมให้สามารถแข่งขันได้ในระดับสากล

ความหมายของการเรียนการสอนจากประสบการณ์ตามสภาพจริง

การเรียนรู้จากประสบการณ์เป็นปัจจัยหลักหนึ่งของการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) ประสบการณ์นี้หมายรวมทั้งประสบการณ์ที่บุคคลนั้นผ่านพบมาแล้วและประสบการณ์ในชั้นเรียน โดยจะนำข้อมูลสำหรับนำมาพูดคุยแลกเปลี่ยนการตีความหรือสะท้อนคิด เพื่อตรวจสอบและทำความเข้าใจ ระบบคุณค่าของแต่ละปัจเจกบุคคล โดยผู้สอนเป็นผู้ออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีมิติด้านคุณค่า และมี กิจกรรมให้ผู้เรียนลงมือทำหรือสัมผัส

จริง ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกทำความเข้าใจ คุณค่าของกิจกรรมหรือสิ่งต่างๆนั้น ยิ่งกิจกรรมนั้นถ้าก่อให้เกิดความอึดอัด หรือได้รับประสบการณ์เชิงอารมณ์จะยิ่งมีโอกาสเรียนรู้สู่การเปลี่ยน โลกทัศน์ให้สูงขึ้น (วิจารณ์ พานิช, 2558) ในขณะที่ David Kolb ได้กล่าวถึงวงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์ไว้ว่า การเรียนรู้แบบผ่านประสบการณ์ตามสภาพจริง (Authentic Experiential Learning) เป็นวิธีการเรียนรู้ในแต่ละบุคคล (Mezirow, Taylor, & Associates, 2009)

ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนแบบประสบการณ์ตามสภาพจริง หมายถึง การเรียนรู้จากประสบการณ์หรือการเรียนรู้จากการได้ลงมือปฏิบัติจริง โดยผู้เรียนที่มีโอกาสได้รับประสบการณ์แล้วได้รับการกระตุ้นให้สะท้อนสิ่งต่างๆ ที่ได้จากประสบการณ์และสามารถนำพาความคิดของตนออกมาเพื่อ พัฒนาทักษะใหม่ๆ หรือวิธีคิดใหม่ๆ

รูปแบบการจัดกระบวนการการเรียนรู้ การสอนแบบกิจกรรมประสบการณ์

เทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มี 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นประสบการณ์ (Experiencing) เป็นขั้นลงมือทำกิจกรรมจากสภาพจริง เช่น กิจกรรมการสำรวจราคาสินค้าในตลาด การสัมภาษณ์ หรือการปฏิบัติการต่างๆ

2. ขั้นนำเสนอและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ (Publishing) เป็นขั้นของการพูด การเขียน เช่นการนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวม มานำเสนอในรูปแบบการพูด หรือการเขียนเป็นตาราง เป็นกราฟหรือรูปแบบอื่นๆ

3. ขั้นอภิปรายผล (Discussing) เป็นขั้นของการอภิปรายซักถามเพื่อความเข้าใจที่แจ่มชัดและให้ได้แนวคิดในการประยุกต์ใช้ ในขั้นนี้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนอาจใช้การซักถามในการอภิปรายร่วมกัน

4. ขั้นสรุปพาดพิง (Generalizing) เป็นขั้นสรุปผลการเรียนรู้จากทั้ง 3 ขั้นข้างต้น โดยสรุปพาดพิงสู่หลักการหรือมุมมองแบบแผนที่กว้างขึ้นอาจร่วมกันสรุปหรือลงมือกระทำ

ขั้นประยุกต์ใช้ (Applying) เป็นขั้นของการนำสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ไปสู่การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันซึ่งอาจทำในรูปแบบของโครงการ การทดลอง การปรับใช้ในชีวิตประจำวัน การศึกษาค้นคว้าวิจัย เป็นวงจรต่อเนื่องต่อไป

ดังนั้นการเรียนการสอนจากประสบการณ์ตามสภาพจริงเป็นวิธีการเรียนสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแบบหนึ่ง ที่ผู้สอนมีความเชื่อมั่นว่าผู้เรียนมีปัญญา สามารถเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเอง โดยผู้สอนเป็นเพียงผู้เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเข้าใจตนเอง เข้าใจเนื้อหา และเข้าใจผู้ใช้บริการซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่จะต้องทำงานด้วยในอนาคตจากการออกแบบกิจกรรมที่หลากหลายในขณะเดียวกันเสียงสะท้อนของนักศึกษาหลังจาก

การเรียนการสอนยังเป็นข้อยืนยันกับผู้สอนว่าการเรียนการสอนมีความเหมาะสม สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งกับตนเอง ครอบครัว และผู้อื่น

ทฤษฎีวงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์ตามสภาพจริง

ทฤษฎีวงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์ตามสภาพจริง (Authentic Experiential Learning Cycle Theory) ซึ่ง Kolb (1984) ได้อธิบายว่า ผู้เรียนแต่ละคนเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อย่างเป็นกระบวน การที่ดำเนินกันไปเป็นวงจรซึ่งแต่ละขั้นของการเรียนรู้ก็จะส่งเสริมการเรียนรู้ของขั้นต่อไป และกระบวนการเรียนรู้และการปรับตัวของบุคคล ประกอบด้วย 4 ขั้น ตอนที่เป็นวงจรต่อเนื่องกัน ดังนี้คือ

ขั้นที่ 1 ประสบการณ์รูปธรรมเป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนเข้าไป มีส่วนร่วมและรับรู้ประสบการณ์ต่างๆ เน้นการใช้ความรู้สึก และ ยึดถือสิ่งที่เกิดขึ้นจริงตามที่ตนประสบในขณะนั้น

ขั้นที่ 2 การไตร่ตรองเป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนมุ่งที่จะทำความ เข้าใจความหมายของประสบการณ์ที่ได้รับโดยการสังเกตอย่าง รอบคอบเพื่อการไตร่ตรองพิจารณา

ขั้นที่ 3 การสรุปเป็นหลักการนามธรรม เป็นขั้นที่ผู้เรียน ใช้เหตุผลและใช้ความคิดในการสรุปรวบยอดเป็นหลักการต่างๆ

ขั้นที่ 4 การทดลองปฏิบัติจริง เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนนำ เอาความเข้าใจที่สรุปได้ในขั้นที่3 ไปทดลองปฏิบัติจริง เพื่อทดสอบ ว่าถูกต้องหรือขั้นตอนนี้เน้นที่การประยุกต์ใช้ จากทฤษฎีนี้ Kolb (1984) ชี้ให้เห็นว่า ผู้เรียนแต่ละคนจะเน้นในขั้นต่าง ๆ แตกต่างกันทำให้มีการใช้ขั้นต่าง ๆ ในการเรียนรู้ไม่เท่ากัน บางคนเน้นที่ขั้นที่ 1 บางคนเน้นที่ขั้นที่ 2 บางคนเน้นที่ขั้นที่ 3 และบางคนเน้นที่ขั้นที่ 4

แนวความคิดจากทฤษฎีดังกล่าว Kolb (1984) ได้นำมาจำแนกผู้เรียนเป็น 4 แบบบ ดังนี้คือ

1. แบบคิดอเนกนัย (Divergers) หมายถึง รูปแบบ การเรียนที่เน้นขั้นตอนการเรียนรู้ขั้นที่ 1 และขั้นที่ 2 เป็นแบบที่ผู้ เรียนมีความสามารถในการรับรู้และการสร้างจินตนาการต่างๆ ขึ้นเอง สามารถไตร่ตรองจนมองเห็นภาพโดยส่วนรวม ผู้เรียนที่ มีรูปแบบการเรียนแบบนี้จะทำงานได้ดีในสถานการณ์ที่ต้องการ ความคิดหลากหลาย เช่น การระดมสมอง

2. แบบดูดซึม (Assimilators) หมายถึง รูปแบบการ เรียนที่เน้นขั้นตอนการเรียนรู้ขั้นที่ 2 และขั้นที่ 3 เป็นรูปแบบการ เรียนที่ผู้เรียนมีความสามารถในการสรุปหลักการหรือกฎเกณฑ์ผู้

เรียนที่มีรูปแบบการเรียนแบบนี้มักสนใจในหลักการที่เป็นนามธรรม มากกว่าแต่ไม่ชอบการลงมือปฏิบัติและมักไม่คำนึงถึงการนำทฤษฎี ไปประยุกต์ใช้

3. แบบคิดเอกนัย (Convergers) หมายถึง รูปแบบ การเรียนที่เน้นขั้นตอนการเรียนรู้ขั้นที่ 3 และขั้นที่ 4 เป็นรูปแบบ การเรียนที่ผู้เรียนมีความสามารถในการนำแนวคิดที่เป็นนามธรรมไปใช้ในการปฏิบัติผู้เรียนที่มีรูปแบบการเรียนแบบนี้สามารถสรุป วิธีที่ถูกต้องที่สุดเพียงวิธีเดียวที่จะสามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหาได้ ไม่ชอบใช้อารมณ์ในการแก้ปัญหาแต่ใช้เหตุผล ชอบทำงานกับวัตถุมากกว่าทำงานกับบุคคล มักมีความสนใจที่เฉพาะเจาะจงใน สิ่งใดสิ่งหนึ่ง และมีความเชี่ยวชาญในสิ่งนั้น

4. แบบปรับปรุง (Accommodators) หมายถึง รูป แบบการเรียนที่เน้นขั้นตอนการเรียนรู้ขั้นที่4 และขั้นที่1 ผู้เรียนที่ มีรูปแบบการเรียนแบบนี้จะชอบลงมือปฏิบัติชอบทดลอง และจะทำงานได้ดีในสถานการณ์ที่ต้องใช้การปรับตัว มีแนวโน้มจะแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยวิธีการที่ตนนึกคิดขึ้นเองในลักษณะที่ชอบลอง ผิดลองถูก และชอบทำงานร่วมกับผู้อื่น (Kolb, Rubin, & Osland, 1991, pp. 23-40)

สรุปดังนั้นทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์จึงเป็นกระบวนการที่ความรู้จะถูกสร้างขึ้นจากการถ่ายทอดประสบการณ์ ความรู้จึงเป็นผลจากการผสมผสานระหว่างการวิธีเรียนโดยการรับและการถ่ายทอดประสบการณ์ (Kolb, 1984) กระบวนการเรียนรู้ที่ดีประกอบด้วย วงจรหรือขั้นตอนการเรียนรู้ 4 ประการ ได้แก่ 1) การสร้างสม เรียนรู้ประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม 2) การสรุปแนวคิดที่เรียนรู้เป็นนามธรรม 3) การสังเกต คิดไตร่ตรอง และ4) การทดลอง น าความรู้ประสบการณ์ที่เรียนรู้ไป ปฏิบัติ การเรียนรู้จะเกิดขึ้น เป็นวงจร ซ้ าๆ โดยที่ผู้เรียนไม่รู้ตัว แต่ผู้เรียนแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันในความสามารถที่จะเรียนรู้ได้ในแต่ละสถานการณ์ ดังนั้นคอล์บจึงแบ่ง พฤติกรรมการเรียนรู้เป็น 2 ชนิด คือ ประเภทการเรียน (LearningModes) และรูปแบบการเรียนรู้เฉพาะบุคคล (Personal Learning Styles) รูปแบบการเรียนรู้ของคอล์บสามารถสรุปได้ดังวงจรการเรียนรู้ของคอล์บที่ปรับปรุงใหม่ (Kolb, 2006) ต่อไปนี้

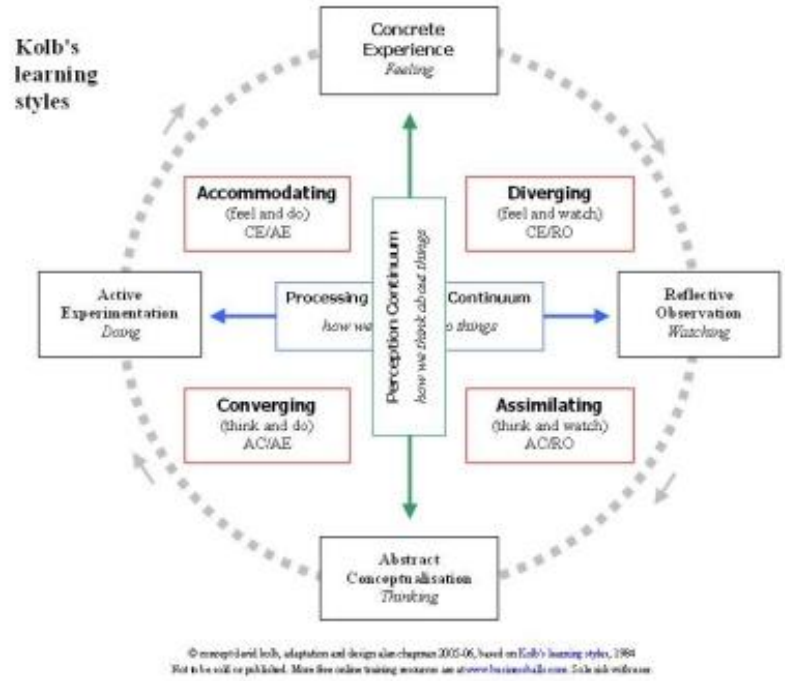

Source (Kolb, 2006)

ภาพประกอบ 1 วงจรการเรียนรู้ของคอล์บที่ปรับปรุงใหม่ (Kolb, 2006)

ทฤษฎีรูปแบบการเรียนของ Honey และ Mumford Honey

Mumford (1992: 1-6) ให้ความสำคัญกับ การเรียนรู้จากประสบการณ์เนื่องจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ เป็นกระบวนการขั้นพื้นฐานแต่มีความสำคัญยิ่งต่อการแสวงหาความรู้ถ้าหากผู้เรียนไม่สามารถเรียนรู้จากประสบการณ์ ผู้เรียนจะไม่สามารถแสวงหาความรู้หรือฝึกฝนทักษะต่าง ๆ และอาจจะทำผิดพลาดซ้ำแล้วซ้ำเล่า ในที่สุดก็จะไม่สามารถปรับตัวให้ทัน กับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้การเรียนรู้จากประสบการณ์ จากแนวคิดดังกล่าว Honey และ Mumford ได้กำหนดแนวทาง การจัดกระบวนการเรียนการสอนตามขั้นตอนต่างๆ ในทฤษฎี วงจรการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 1 การได้รับประสบการณ์ (Having an Experience) เป็นขั้นตอนการรับรู้ด้วยการมีความรู้สึกต่อประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ผู้สอนต้องทำให้ผู้เรียนมีโอกาสสังเกตไตร่ตรองเพื่อให้เข้าใจว่าทำไมจึงต้องเรียนเรื่องที่กำลังเรียน ผู้สอนควรให้ผู้เรียนค้นหาความสัมพันธ์

เชื่อมโยงสิ่งที่กำลังเรียนเข้ากับสถานการณ์ในชีวิตจริง เพื่อให้ผู้ เรียนกระตือรือร้นที่จะแสวงหาความรู้ และทักษะจากการเรียน

ขั้นตอนที่ 2 การทบทวนประสบการณ์(Reviewing the Experience) เป็นขั้นตอนที่ช่วยให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์เพื่อหาเหตุ ผลเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้รับในขั้นตอนแรกว่าประสบการณ์ที่ ได้รับมีผลกระทบอย่างไรต่อตนเอง เรื่องที่เรียนเกี่ยวข้องกับความ เชื่อความรู้สึกและความคิดเห็นของตนอย่างไร กระบวนการเรียน การสอนในขั้นตอนนี้จะส่งเสริมให้ผู้เรียนอธิบายเหตุผลตามความ คิดของแต่ละคน

ขั้นตอนที่ 3 การสรุปจากประสบการณ์ (Concluding) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนเชื่อมโยงการรับรู้ข้อมูลในขั้นตอนที่ผ่านมาโดยการดูการเห็น หรือการรับรู้ข้อมูลอย่างไตร่ตรอง เพื่อสร้างความคิดรวบยอดหรือข้อสรุปที่เป็นหลักการหรือทฤษฎีถ้าผู้เรียนได้รับ การส่งเสริมให้รู้จักการประยุกต์ใช้หลักการหรือทฤษฎีก็จะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 4 การวางแผนการปฏิบัติตนในขั้นต่อไป (Planning) เป็นขั้นตอนที่เกิดจากการรับรู้ความคิดรวบยอดแล้วนำมาสู่การลงมือปฏิบัติหรือทดลองกระทำตามความคิดของผู้เรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในขั้นตอนนี้จะต้องให้โอกาสผู้ เรียนได้เลือกทำงานตามความสนใจและความถนัดของเขา ผู้สอนควรจัดกิจกรรมที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้เลือก ผู้สอนควรผสมผสานวิธีการ ต่าง ๆ และจัดกิจกรรมตลอดจนสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ในขั้นตอนต่าง ๆ ของวงจรการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน รู้ด้วยทักษะและความรู้ของตนอย่างเต็มที่ ประเมินผลการเรียน จากทฤษฎีวงจรการเรียนรู้ดังกล่าว Honey และ Mumford จึงแบ่งรูปแบบการเรียนออกเป็น 4 แบบดังนี้

1. Activist หมายถึง ผู้เรียนซึ่งชอบการเรียนรู้ประสบ การณ์ใหม่ๆ ชอบการลองผิดลองถูก มีความกระตือรือร้นที่จะทำกิจกรรมหรือการแก้ปัญหาด้วยการระดมความคิด มีความสุขกับการทำงานกับผู้อื่น วิธีสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนแบบ Activist เรียนรู้ ได้ดีที่สุดคือ การแข่งขัน การทำงานเป็นทีม การเล่นเกม เป็นต้น แต่ผู้เรียนแบบนี้จะเรียนรู้ได้น้อยที่สุด ถ้ามอบหมายให้อ่านหนังสือหรือฟังบรรยายเกี่ยวกับทฤษฎีผู้เรียนแบบ Activist ไม่ชอบทำงาน ตามลำพังหรือการทำงานที่ต้องเตรียมตัวมากมาย

2. Reflector หมายถึง ผู้เรียนซึ่งชอบการคิดพิจารณา ไตร่ตรองในหลายๆ แง่มุมการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์โดยละเอียด ก่อนที่จะสรุปเป็นหลักการ ผู้เรียนแบบReflector ชอบสังเกตการทำงานของผู้อื่น ถ้าเป็นสถานการณ์ในห้องเรียน ผู้เรียนแบบนี้มักจะชอบนั่งด้านหลังห้องเรียนมากกว่าหน้าห้องเรียน จะเรียนรู้ได้ดี ที่สุดถ้าได้มีโอกาสฟังและสังเกตการณ์ เนื่องจากต้องการโอกาสในการเก็บข้อมูลรายละเอียดและมีเวลาคิดก่อนลงมือทำงานแต่จะไม่ประสบผลสำเร็จในการ

เรียนรู้ถ้าไม่มีเวลาในการวางแผน และมีข้อมูลไม่เพียงพอในการทำงาน แบบฝึกหัดที่ให้ผู้เรียนประเมิน ตนเอง ใบงานหรือแบบฝึกหัดประเภทงานเขียนที่สามารถเอากลับ ไปทำที่บ้านได้เหมาะสมกับผู้เรียนแบบนี้

3. Theorist หมายถึง ผู้เรียนซึ่งชอบการวิเคราะห์และการสังเคราะห์ผู้เรียนแบบนี้สามารถเชื่อมโยงและผสมผสาน ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากข้อเท็จจริง และการสังเกตการณ์ให้มีความต่อเนื่องเป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกันได้ผู้เรียนแบบ Theorist มักจะมีวิธีคิดอย่างเป็นขั้นเป็นตอนและมักยึดถือทฤษฎีและหลักการเป็นสำคัญ ดังนั้นผู้เรียนแบบนี้จะเรียนได้ดีที่สุดถ้าได้ทำงานตามระบบแนวคิดและทฤษฎีที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน ชอบการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อมูล แต่จะเรียนรู้ได้น้อยที่สุดถ้าพวกเขาถูกขอให้ทำงานที่ไม่ได้กำหนดวัตถุประสงค์อย่างชัดเจน และไม่มีข้อมูล ที่สมบูรณ์มากำหนดทิศทางในการทำงาน

4. Pragmatist หมายถึง ผู้เรียนซึ่งชอบทดลองว่า แนวคิดทฤษฎีและเทคนิควิธีต่างๆ ที่ได้เรียนไปแล้วสามารถนำไปปฏิบัติได้ผลดีจริงหรือไม่ ชอบ กิจกรรมที่ท้าทายการตัดสินใจและการแก้ปัญหา ผู้เรียนแบบ Pragmatist จะเรียนได้ดีที่สุดถ้าได้ ทำกิจกรรมการเรียนที่เป็นการเชื่อมโยงระหว่าง วิชาการและการงานอาชีพที่ตนคาดหวังหรือ กำลังกระทำอยู่ เนื่องจากผู้เรียนแบบนี้เป็น “นักวางแผน” จึงชอบที่จะได้มีโอกาสนำเอาเทคนิคหรือกระบวนการ ต่างๆ ที่นำไปใช้ได้ผลจริง แต่พวกเขาจะเรียนได้น้อยที่สุดถ้าให้ พวกเขาทำงานที่นำไปใช้จริงไม่ได้หรือทำกิจกรรมที่มิได้เป็นผลประโยชน์ใดๆ ต่อตนเองเลย ผู้เรียนแบบนี้ควรได้รับการฝึกสอน หรือคำแนะนำที่เป็นข้อมูลป้อนกลับจากผู้เชี่ยวชาญ (Honey & Mumford, 1992, 17-21)

สรุป Honey and Mumford จำแนกประเภทรูปแบบการเรียนรู้ 4 ประเภทเหมือนกับ Kolb แต่ใช้คำศัพท์ในการเรียกรูปแบบการเรียนรู้แต่ละประเภทจึงเข้าใจง่ายกว่า นอกจากนี้ยังยอมรับแนวคิดที่ว่าผู้เรียนแต่ละคนมีรูปแบบการเรียนรู้มากกว่า 1 ประเภทขึ้นอยู่กับสถานการณ์และประสบการณ์ ดังนั้นผู้เรียนอาจหมุนเวียนใช้รูปแบบทั้ง 4 มากกว่าใช้รูปแบบการเรียนแบบใดแบบหนึ่งเพียงอย่างเดียว Honey and Mumford (Honey & Mumford, 2000) ปรับปรุงวงจรการเรียนรู้ของคอล์บเล็กน้อย แล้วสร้างวงจรการเรียนรู้ใหม่ ดังรูป

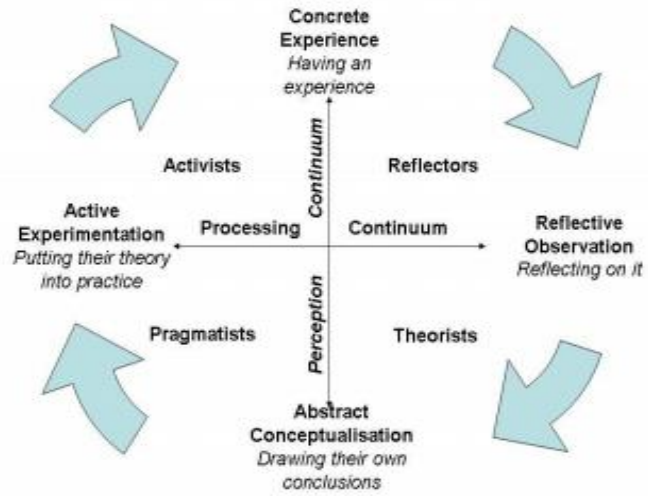

Source (Honey and Mumford, 2000)

ภาพประกอบ 2 วงจรการเรียนรู้ของคอล์บปรับปรุงโดย Honey and Mumford (Honey & Mumford, 2000)

แนวทางการจัดการเรียนให้สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนต่างๆ

สิ่งที่ผู้สอนควรคำนึงอยู่เสมอว่าการที่ผู้เรียนส่วนใหญ่มีรูปแบบการเรียนแบบหนึ่งมิได้หมายความว่ารูปแบบการเรียนอื่นๆ จะไม่มีประโยชน์ ประเด็นสำคัญคือทำอย่างไรจึงจะจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับรูปแบบของผู้เรียนได้มากที่สุด เมื่อพบว่าผู้เรียนในแต่ละกลุ่มที่สอนนั้นมีรูปแบบการเรียนแตกต่างกัน โดยใช้หลักการเบื้องต้น 4 ประการ ดังนี้คือ

1. ถ้าผู้เรียนชอบแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือ ชอบทำงานร่วมกับผู้อื่น ผู้สอนอาจใช้กิจกรรมการเรียนแบบร่วมมือ เป็นการจัดการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็กๆ ให้สมาชิกได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ รับผิดชอบกันและกัน ช่วยเหลือกันเพื่อให้สำเร็จบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

2. ถ้าผู้เรียนชอบที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมโดยการกระทำนั้นทำเพื่อให้บรรลุตามเนื้อหาที่กำหนดไว้ในรายวิชาหรือบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ผู้สอนอาจใช้การสอนแบบสืบค้น แบบ CIPPA Model แบบบทบาทสมมติแบบอภิปราย การแสดงละครและการ ใช้เกมต่างๆ

3. ถ้าได้สอนผู้เรียนแบบชอบพึ่งพาผู้อื่นไม่สนใจวิชาการมากนัก และมักจะใช้ผู้สอนและเพื่อนเป็นแหล่งความรู้ ควรใช้การสอนแบบบรรยาย แบบสาธิต และการเรียนแบบรอบรู้

4. ถ้าผู้เรียนที่ชอบคิดด้วยตนเอง ชอบทำงาน ด้วยตนเอง มีลักษณะมั่นใจในความสามารถของตนเอง ควรใช้การสอนแบบที่เน้นการเรียนโดยลำพัง (Individualized Learning) เช่น การสอนเป็นรายบุคคล การค้นคว้าอิสระ การเรียนด้วยการนำตนเอง ผู้เรียนที่มีรูปแบบหนึ่งแล้วต้องเรียนด้วยวิธีการที่ตนไม่ชอบ หรือไม่ถนัดก็จะเกิดความอึดอัดมีความเครียดในการเรียนแต่ถ้า มองถึงผลระยะยาวจะพบว่าการจัดการเรียนการสอนแบบนี้ก็ทำให้ ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ใหม่ๆ ด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2556) พบว่าการปฏิรูประบบการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เกิดความรับผิดชอบเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการสนับสนุนการพัฒนาการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับแนวคิดทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ควรมี 5 ด้าน ได้แก่

1) การปฏิรูปหลักสูตรสื่อการเรียนรู้และเทคโนโลยี

2) การปฏิรูประบบการวัดและประเมินผลการเรียน

3) การปฏิรูประบบการพัฒนาคุณภาพครู

4) การปฏิรูประบบการประเมินคุณภาพสถานศึกษาและ

5) การปฏิรูประบบการเงินเพื่อการศึกษา โดยการปฏิรูปนั้นต้องดำเนินการทั้ง 2 ระดับ คือระดับประกาศ และระดับสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

<u>ภาษาไทย</u>

กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544.กรุงเทพมหานคร: พัฒนาคุณภาพวิชาการ.

ชวลิต โพธิ์นคร. (2560). *การศึกษาไทยมายุคไทยแลนด์ 4.0.* การประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2559 และประชุมวิชาการเรื่อง"ห้องสมุดดิจิทัลกับการก้าวสู่ยุค Thailand 4.0". สืบค้น 23 มีนาคม 2560, จากhttp://km.li.mahidol.ac.th/thai-studies-in-thailand-4-0

ดิเรก วรรณเศียร. (2558). MACRO MODEL: *รูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับศตวรรษที่ 21.* มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

นุชนาฎ ยูฮันเงาะ และทัศนีย์ นิลสูงเนิน. (2561). *การเรียนการสอนจากประสบการณ์ โดยบูรณาการมิติเพศภาวะและความเป็นธรรมทางสังคม ในรายวิชา SW3003 เพศภาวะและความรุนแรงในครอบครัวและ SW3223 สังคมสงเคราะห์ผู้ถูกทารุณกรรมทางเพศ.* คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ: กรุงเทพ.

วิจารณ์ พานิช. (2558). *เรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง Transformative Learning*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2556). *เอกสารรายงานการวิจัยเรื่อง การจัดทำยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เกิดความรับผิดชอบ.* กระทรวงศึกษาธิการ

อารี พันธ์มณี. (2546). *จิตวิทยาสร้างสรรค์การเรียนการสอน.* กรุงเทพฯ: ใยไหม.

ภาษาอังกฤษ

Honey, B. P., Mumford, A., & Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development.* Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Honey, P. & Mumford, A. (2000). *The learning styles helper's guide*. Maidenhead: Peter Honey Publications Ltd.

Honey, P., & Mumford, A. (1992). *The manual of learning styles* (2nd ed.). Maidenhead, UK:

Kolb, A. Y., & Kolb, D. A. (2006). *Learning styles and learning spaces: A review of The multidisciplinary application of experiential learning theory in higher education.* InR. R. Sims, & S. J. Sims (Eds.), Learning styles and learning: A key to meeting the accountability demands in education (pp. 45–92). New York: Nova Science Publishers.

Kolb, D. A., Rubin, I. M., & Osliand, J. (1991). *Organization behavior reader.* Englewood Cliffs, NJ: Practice-Hall Skinner, B. F. (1974). About Behaviorism. New York,

Mezirow, J., Taylor, E. W. (2009). *Transformative Learning in Practice ; Insights from Community, Workplace, and Higher Education.* San Francisco, CA; J